quatuor. Ad admirabile Transfigurationis myſterium, aſſumpſit Jeſus Petrum, Jacobum, & Joannem, & videntes tantam gloriam majeſtatis Chriſti, cujus facies reſplendebat ut Sol, veſtimenta alba ſicut nix, & vox Patris, cùm audiretur, *Timuerunt* Matth.17. *valdè, & ceciderunt in faciem ſuam.* Matth. 17. numero 6. Et tamen poſtea ipſemet Joannes, qui erat unus ex tribus ſuperne volat ad thronum Sanctiſſimæ Trinitatis, & ipſam inſcrutabilem divinam Majeſtatem fixis oculis contemplatur. Unde tanta rerum diverſitas? Antea erat Joannes Apoſtolus, ac Diſcipulus, & ideo videns gloriam humanitatis Chriſti, *cecidit in faciem ſuam*: at poſtquam in Cœna recubuit in Joan.13. pectore Chriſti *Ioannes* 13. *numero.* 23. tanquam ſecretarius divinitatis ſuper ſe ipſum extollitur, ut fluenta divinitatis ebibens in publicum eructaret, ut dicat; *In principio* D.Cæſar. *erat verbum.* Divus Cæſar. *Dialog.* 3. *interrogat.* 176. ait: *Ioannes Evangeliſta omnibus ſuperior; Baptiſta cum multo timore etiam juſſus tangere Chriſti verticem carnem geſtantis non audebat: hic autem plures omnibus libertates habens, in Dominica cœna in ſinu Domini procumbens, paulo poſt ſuper ipſum Sanctum uniti cum Deo hominis pectus ſe ſe reclinat, & inde de verbo verbum hauſit, atque omnibus ſub cœlo intonuit il-* D.Gregor. *lud.* In principio erat verbum. Divus Gregorius Magnus *homil.* 4. *in Ezechiel.* ait; *Si Aquila cum aliis tribus adjuncta, quatuor animalia eſſe commemoratur, miror, quomodo deſuper ipſorum quatuor eſſe deſcribitur, niſi quia Joannes per id, quod in principio verbum vidit, etiam ſuper ſemetipſum tranſit: nam niſi ſe tranſiſſet, verbum in principio non vidiſſet.*

641. Et quid mirum quod ad tam ſupernam, & altam cognitionem Joannes elevetur, cum ſingulariſſimè à Chriſto datus ſit filius Vir- Joan.13. gini. *Mulier ecce filius tuus.* Joan. 19. & inde Sacratiſſima Virgo eum ſingulariter dilexit, ut habitans cum eo in eadem domo, omnia myſteria, quæ à filio audierat D.Thomas. ipſa Joanni communicaret. Divus Thomas Villa Nova. à Villanova concione de Sancto Joanne Evangeliſta, ſic ait: *O verè egregium diſcipulum, qui poſt Chriſtum, talem promeruit habere præceptorem, quid ab ea non didicit? Quid ab ea non impetravit? Omnia, quæ à filio ſuo in familiaribus locutionibus ipſa audierat, in Ioannem, ſicut in filium, libentiſſimè transfundit.*

642. Ab hac filiatione non diſcedo. *Mulier ecce filius tuus*, cum Chriſtum ingreditur in domum Zachæi ad hoſpitium, ait ad eum: *Hodie ſalus huic domui facta eſt, eo quod* Luc.19. *ipſe filius ſit Abrahæ.* Luc. 19. num. 9. Ex quo magna exoritur quæſtio; quomodo Zachæus dicatur filius Abrahæ: nam Zachæus Chananæus erat, ut tenent Tertullianus D. Cyprianus. D.Chryſ. *lib.* 4. *contra Marcion.* Divus Cyprianus *libro* 2. *epiſtol.* 3. Divus Chryſoſtomus *homil. de Zachæo*, ubi ait: *Zachæus filius Abrahæ merito non ſobole, devotione non ſtirpe.* Si- Gloſſ. Ord. militer Gloſſa ordinaria ait, *Filius non car-* D.Aſterius. *ne ſed fide.* Divus Aſterius apud Bibliotec. Focci; *Quid commune habet Abrahami genus, & Chananæorum. Certè manifeſtum eſt, quod non ſecundùm carnem filius Abrahæ fuerit, ſed moribus, & operibus ſimul.* Sic ſanè Joannes dicitur filius Sacratiſſimæ Virginis Mariæ, ſed quantum imitatione, *moribus, ac operibus.* Poſtquam Chriſtus aſcendit in cœlum, in eodem habitaculo cum ipſa moratur, illique tanquam obedientiſſimus filius in omnibus obtemperabat, eamque ut ſupremam Dominam venerabatur, illiúſque converſationis colloquio inſtruebatur, ejuſque documentis, ac doctrina imbuebantur, illiuſque exemplo informabatur Sanctus Thomas de Villanova *Concion. de Sancto Ioanne Evangeliſta*, ait: *Iam ex hoc intelligere licebit, quantæ felicitatis, & gloriæ fuerit, tot annis poſt Aſcenſionem Domini, cum Virgine commorari, eam ſicut filius alloqui, ejus decora præſentia, & jucundo colloquio tam familiariter frui, ejus magiſterio imbui, ejus exemplo, & moribus inſtrui.* Expende ultima verba *ejus exemplo, & moribus inſtrui.*

Communis eſt omnium ſententia S. Hie- 643. D.Hieron. ronymi, S. Ildephonſi, Sanct. Thomæ, Sancti D.Ildefonſ. D.Thomas. Anſelmi à me citati *tom.* 1. *in Evangelia, lib.* 2. D.Anſelm. *cap.* 6. *quæſt.* 12. *num.* 43. quod Sacratiſſima Tertul. Virgo doloris vi, quem paſſa fuit in morte filij ſui, graviſſimum martyrium ſuſtinuit, & tunc adimpletum eſt illud, quod ei prædictum fuerat à Simeone: *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Luc. 35. circa quæ Luc.1. verba audiendus eſt Divus Hieronymus. D. Hieron. *Alii ſancti paſſi ſunt pro Chriſto in carne, Beatiſſima verò Dei genitrix in ea parte paſſa eſt; quæ impaſſibilis habetur, & ideo pluſquam Martyr fuit.* Alii ſancti cruciatus martyrii, ac dolores ſuſtinuerunt in corpore, Sacratiſſima Virgo in anima, quæ eſt impaſſibilis, & pars multo nobilior corpore; & ideo pluſquam Martyr fuit; ait Divus Hieronymus. *Major omnium Martyrum.* Divus Ildefenſus Joannes Evangeliſta Virgin. imitator ejus veſtigia eſt ſecutus, ipſam in omnibus imitabatur. Joanni, ac Fratri Jacobo ait Chriſtus Dominus: *Poteſtis bibere Calicem, quem ego.* Calicem nempe ſuæ paſſionis, ac mortis. Dicunt: *Poſſumus*; ait illis Chriſtus; *Calicem meum bibetis.* Mat- Matth.20. thæus 20. numero 23. Quomodo Joannes calicem mortis, ac paſſionis ebibit, cum ipſe vi tormentorum animam non exhalavit. Reſpondet ibi Pelbartus, & *qui* Pelbart. *tunc Chriſtum uſque ad crucem ſunt ſecuti, ut Ioannes, Maria Magdalena, non oportet, moriantur pro me per martyrium, jam enim commortui ſint cruce mihi.* Eſtius Eſtius. *ad cap. Ioan.* 21. *num.* 21. ait: *Solus Ioannes licet initio fugiſſet, rediit tamen, & Chriſto morienti ſub cruce aſtitit, ita ut quodammodo in Chriſto patiente paſſus eſt, doloris gladius animam ejus transfixit.* Joannes ut verus filius Virginis, Matrem in omnibus imitatur illius veſtigia ſequens, Virgo Mater ſuſtinet dolores martyrii, non corpore, ſed anima, ita & filius ſingulariter adoptivus Joannes acerbos martyrii dolores non in corpore, ſed in anima cruciatur, & ideo *pluſquam*

martyr, ac ut ait Hildephonſus; *major cæterorum martyrum.*

644. Omnia quæ ſunt Joannis, habent quandam ſublimitatem, excellentiam, & ſingularitatem, dicitur *Diſcipulus, ac Apoſtolus*, ſed mira ſingularitate: *Diſcipulus, quem diligebat Jeſus, qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit.* Dicitur *Evangeliſta*, mira ſingularita- Joan.21. te, alii de humilitate agunt, Joannes ſuperevolat ad thronum Trinitatis, intonans *In principio erat Verbum*, & cùm ipſe in Aquila denotaretur, inde ſolùm de ea dicitur A- Apoc. 4. pocalypſ. 4. *Et quartum animal ſimile Aqui-* Ezech. 1. *læ volanti, &* Ezechiel. 1. *Facies Aquilæ deſuper ipſorum quatuor*, ut jam in hac quæſtione notavi, dicitur *Propheta*, & quadam ſingularitate ſupra omnes Prophetas cap. 1. Apoc. 1. *Apocalypſis Jeſu Chriſti, quam dedit illi Deus manifeſtam facere mittens per Angelum ſuum ſervo ſuo Joanni*; hoc eſt, ut explicavi omnia ſecreta futura, quæ Æternus Pater Filio ſuo unigenito in primo inſtanti ſuæ Incarnationis revelavit, ut illa annuntiaret, ac palam faceret; ipſe unigenitus Joanni communicavit, ut ipſa futura publicaret, ut evulgaret, in ipſis abditiſſimis futuris propalandis, tanquam vices Chriſti gerens in his, quæ æternus Pater Filio ſuo revelavit. Dicitur & *Martyr* præ cæteris Sanctis, alii paſſi ſunt corpore, ipſe verò anima inſtar Sacratiſſimæ Deiparæ, & ideò pluſquam Martyr, ut ſuperiori numero explicavi. Dicitur & *Virgo* ſingularitate quadam: nam dicitur filius Virginis, ſeu ipſius virginitatis, imò filius ipſius virginitatis, ac puritatis. Deipara tam pura, Sancta, ac Virgo eſt, ut etiam ut alibi dixi in abſtracto dicatur ipſa puritas, virginitas, ac ſanctitas. Dicitur & *Angelus* quadam ſingularitate, cum ſupra omnem chorum Angelorum ambulaverit, ut jam dixi. Pro qua re audiendus eſt Damian. Petrus Damianus *ſermone* 1. & 2. *de Sancto Joan.* & ait: *Quid enim divinæ Sapientiæ quæris, quod apud Joannem reperiri non poſſit: Quid neceſſarium in doctrinis, quod Joannis Sacroſancta volumina non teneant. In ſpeculanda ſumma Divinitatis eſſentia, præcedit Prophetas, ſupergreditur Patriarchas, Apoſtolos ſuperat, poſtremo totius humanitatis vices tranſcendit, & illud uſque aciem tendit, quod vix, & angelica valeat attingere creatura.*

De Evangelio quantum ad motivum ſcribendi, linguam, locum, ac tempus.

Circa Evangelium quatuor ſunt inquirenda. Primo occaſio, ac motivum ſcribendi. Secundo de idiomate. Tertio de loco. Quarto de tempore, quæ omnia ſatis explicavi *in procœmio, cap.* 6. & quantum ad occaſionem, ac motivum, triplex extitit. Quia eum ſæpe Joannes ſermonem feciſſet de divinitate Chriſti, rogatus eſt ab Epiſ- D. Hieron. copo Aſiæ, ut de illa ſcriberet. Ita D. Hie- D.Dorotheus. ronymus, Divus Dorotheus, Divus Auguſti- D.Auguſt. D.Cyrill. nus, Divus Cyrillus, Divus Thomas: Secun- D.Thom. dum motivum extitit ſcribendi, ut refutaret Cerinthum, & Ebionem, ac alios Chriſti divinitatem negantes, & impiè aſſerentes Chriſtum tantum eſſe hominem, ex Maria Virgine natum. Ita citati Patres. Tertia. Eu- Euſebius. ſebius *lib.* 3. *Hiſtor. cap.* 24. ait: *Cùm ad Ioannem trium Evangeliorum notitia perveniſſet probaſſe fidem, & veritatem dictorum, deeſſe tamen aliqua, & ea maximè, quæ primo ſuæ prædicationis tempore Dominus geſſerat, quia hæc videbantur omiſſa, rogatus dicitur, ut ea, quæ prætermiſerant priores, ante Ioannis editionem, & Salvatoris geſta conſcriberet: unde quia nativitatem ſecundùm carnem Matthæus, & Lucas deſcripſerunt, reticuit hic Joannes, & à Theologia, atque ipſa Divinitate ſumit exordium, quæ pars ſine dubio ipſi veluti eximio per Spiritum ſanctum reſervata eſt.*

D. Joannes ſcripſit ſuum Evangelium Græ- 645. co ſermone, ac Epheſi in Aſia, in qua ſententia conveniunt communiter ferè omnes, licèt in hoc aliqui diſcrepent: nam Metaphraſtes, Metaphraſ. & Nicephorus exiſtimant, quod compoſuerit Nicephor. ſuum Evangelium in Inſula Pathmos. Salmeiron. *prologom.* 24. tenet quod literis mandavit ſuum Evangelium, antequam in exilium mandaretur. Communis tamen ſententia eſt quod poſtquam reverſus eſt ab exilio; Ita Divus Prochorus Chriſti Diſcipulus, qui ſe- D.Prochor. cutus Joannem ipſo dictante Evangelium ſcripſit. Ita teſtatur ipſe *lib. de vita ſancti Ioannis cap.* 46. Divus Epiphanius, D. Atha- D Epiph. naſius, Divus Iſidorus, Divus Hieronymus, Anaſtaſ. Sanctus Thomas, Beda, quos adduxi cita- D. Iſidor. to loco *num.* 22. & ita communiter interpretes D.Hieron. D Thom. *ad Apocal.* 5. *num.*... ubi ait Angelus Joanni: Beda. *Oportet te iterum prophetare gentibus, & popu-* Apocal. 5. *lis*; ut ibi dixi: At proinde ſecundum hanc ſententiam ſcripſit Joannes ſuum Evangelium anno Chriſti nonageſimo nono; & poſt ejus paſſionem ſexageſimo octavo. Vide citatum locum.

Quæstio VIII.

De Actibus Apoſtolorum.

SUMMARIUM.

646 *De nomine, quo hic liber dicendus eſt.*
647 *Variis nominibus, quibus dicitur.*
648 *Agitur de prædicatione Apoſtolorum juxta præceptum Chriſti.*
649 *Auctor ac Scriptor libri eſt* D. *Lucas & Græco idiomate.*
650 *D. Lucas ſcribens Evangelium, & acta Theophilo, illa tamen dividit.*
651 *De tempore, quo ſcripſit.*
652 *Librum non eſſe Canonicum dixerunt aliqui Hæretici.*
653 *Fides Catholica tenet eſſe Canonicum.*
654 *Libri magna eſt dignitas, ac utilitas, & n.* 655. 656. 657.

De Titulo, ſeu Nomine.

Diſputant hîc Valla, & alii an hic liber 646. Valla. dicendus ſit, *acta*, ſeu *actus Apoſtolorum* quæſtio non eſt magnæ conſiderationis, & utroque modo à Patribus, ac graviſſimis

Auctoribus uſurpatur; tamen ſecundum nomen actus, habetur in Bibliis emendatioribus, & de illo communiter Eccleſia in divinis Officiis utitur, non dicimus de Actis Apoſtolorum, ſed de Actibus, & ita dicendum eſſe tenet

Budæus.
Budæus *in Comment. linguæ Græcæ.*

647. Syrus. D.Chryſ. Oecumen.
Syrus pro titulo ponit, *Hiſtoria Apoſtolorum.* D.Chryſoſtóm. in exordio, hunc librum vocat *Dogmata Spiritus ſancti.* Oecumenius *Evangelium Spiritus ſancti.* Nam ſicut quatuor Evangeliſtæ ſcribentes Evangelium, Chriſti opera, ac geſta enarrant. Sic D.Lucas in hoc libro deſcribit Evangelium, ac opera Spiritus ſancti, quæ ipſe per Apoſtolos, quos ſuis donis illuſtravit, eſt operatus. Nam ſicut unigenitus filius Dei deſcendens de cœlo in carne humana apparuit, & ore proprio nos docuit viam ſalutis, & aperuit nobis abdita arcani Patris à conſtitutione mundi, ſic poſt Chriſtum divinus Spiritus viſibiliter deſcendit de cœlo in linguis igneis, Apoſtolóſque ſuis donis implevit; ut Chriſtum veram viam ſalutis annuntiarent, & illius ſacratiſſima myſteria manifeſtarent, ac explicarent, ut

Nazianz. Nicetas.
ait Sanctus Gregorius Nazianz. & ejus interpres Nicetas orat 44. *Quia cum filius Dei corpore ſenſibili, & conſpicuus nobiſcum conſuetudinem habuiſſet, par erat, ut ſpiritu quoque corporaliter appareret: ſicut etiam apparuit primo in forma columbæ, nunc in forma linguarum ignitarum; & cum Chriſtus ad ea, quæ Deo conveniebant, reverſus eſſet, ſuæque gloriæ reſtitutus, Spiritum ad nos poſt Chriſtum deſcendere oportebat.*

648. Liber dicitur Actorum Apoſtolorum, quia eorum geſta, non tamen omnia, ſed præcipua, magiſque illuſtria circa Evangelii promulgationem enarrat. Unde *à cap.* 1. uſque ad decimum recenſetur fidei, ac Catholicæ Eccleſiæ fundatio per Apoſtolos in Judæa, & Samaria juxta Chriſti Domini præ-

Actor. 1.
ceptum. Actorum 1. num. 8. *Eritis mihi teſtes in Jeruſalem, & in omni Judæa, & Samaria & uſque ad ultimum terræ.* Et ideo prædicato Evangelio in Judæa, & Samaria profecti ſunt Apoſtoli uſque ad ultimum ter-

Actor. 10.
ræ, nempe ut deſcribitur *à cap* 10. uſque ad finem prædicantes Evangelium per Syriam, Lycaoniam, Pamphiliam, Græciam, Romam, ac Italiam aliáſque gentes, quorum opera, & præcipuè Pauli, hic deſcribun-

D.Irenæus.
tur; & ut notat Divus Irenæus *lib.3.cap.14.* quod Divus Lucas opera Divi Pauli, quæ viderat, imò cum ipſo geſſerat, latè deſcribit, alia quæ non viderat ſummatim, ac breviter.

De Auctore, idiomate, ac tempore, quo hic liber eſt ſcriptus.

649. Auctor hujus libri, ut tenet Eccleſia Catholica, ac etiam omnes Patres, tam Græci, quàm Latini, ac etiam Hæretici fatentur, eſt

Syrus.
D. Lucas Evangeliſta. Sicque Syrus huic libro præfixit titulum: *Liber Actuum, hoc eſt hiſtoria Apoſtolorum Beatorum, quam collegit Sanctus Dominus meus Lucas Evangeliſta.* Et tam communis ac recepta eſt hæc veritas, quod non vidi citatum Auctorem, qui illam neget; quis & qualis fuiſſet D.Lucas jam ſuprà explicavi *q.*6. Inter omnes Evangeliſtas linguæ Græcæ erat erudititiſſimus, ut ait D.Hieronym.

D.Hieron.
epiſt. 145. *ad Damaſum,* qui patrio idiomate, utpote Græco, primum Evangelium, deinde acta conſcripſit.

650. Et quamvis D. Lucas tam Evangelium, quam acta ſcripſiſſet Theophilo viro Illuſtriſſimo Senatori, vel Principi, ſeu præſidi alicujus Provinciæ, ſeu Epiſcopo Antiocheno juxta varias ſententias, tamen utrumque non adunivit in uno volumine, ſed ſeparatim

Toletus. D.Chryſ.
ſcripſit, quia ut notant Toletus, & alii in Lucam ex D.Chryſ. *Quamvis unus, & idem Theophilus eſſet, cui ſcribebat, ut diſtinctio perſpicuitatem afferret brevitas tædium eximeret, varietas voluptate afficeret.*

651. Cùm Paulus Apoſtolus detentus eſſet à Ju-

Actor. 25.
dæis Jeroſolymis & ad Cæſarem appellaſſet, *actor.* 25. *n.*10. miſſus eſt à Præſide Feſto Romam ad Neronem anno ſecundo, vel tertio ejuſdem Imperii, cúmque comitatus eſt ſuus individuus comes D. Lucas. Paulus autem permanſit Romæ, per biennium, ut ipſemet

Actor. 28.
D. Lucas clarè exprimit. Actor.c.ult.verſ.ult. *Manſit autem* (ſcilicet Paulus) *biennio toto in ſuo conducto* (hoc eſt hoſpitio) *& ſuſcipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Domini Jeſu cum omni fiducia, ſine prohibitione.* Et in hoc tempore, ſeu biennio compoſuit D. Lucas hunc librum, qui complectitur acta circiter viginti ſeptem annorum; tot enim fluxerunt ab Aſcenſione Chriſti in cœlum, quæ contigit anno ejuſdem 34. à quo D.Lucas exorditur hanc hiſtoriam, uſque ad annum quartum Neronis, & Chriſti Domini

D.Hieron. Baron.
ſexageſimum ut vult Divus Hieronymus *de Scriptoribus.* Baronius contendit, quod biennium carceris terminetur anno Chriſti ſexageſimo primo, quinto Neronis; proindéque D. Lucas hoc prædicto anno, ſive ſexageſimo, ſive ſexageſimo primo, completo biennio carceris Pauli, ultimam manum huic operi Actorum impoſuit; quia tunc terminat ibi hiſtoriam, quod ex eo bene intelligitur ex *cap. ultimo.* Tunc Divus Lucas, ex Pauli

D.Epiph.
perſuaſione, ſeu juſſu, ut ſcribit Divus Epiphanius *hæreſi* 51. profectus eſt ad prædicandum Evangelium per Dalmatiam, Galatiam, Italiam, Macedoniam, & inde ut teſtatur

Oecum.
Oecumen. in Lucam reverſus eſt in Orientem, & periit Lybiam, & Thebanos, ubi Chriſtianam fidem plantavit, & cum perveniſſet ad annos octoginta quatuor, glorioſo martyrio vitam dedit.

Liber iſte eſt Canonicus.

652. Multa prodierunt falſa commenta, ac apocrypha circa geſta ſacrorum Apoſtolorum, quæ finxerunt Hæretici, ac alii maligno animo, quæque rectè, ac ſanctè rejiciunt

Gelaſius. D Anaſtaſ. D.Epihan. D.Cyrill. D.Auguſt.
ac damnant Gelaſius Papa *diſt.* 15. *cap. Sancta Romana Eccleſia*, & Sancti Patres communiter, & Divus Anaſtaſius, Divus Epiphanius, Divus Cyrillus Jeroſolymitanus, Tertullianus, Philaſter, *D.*Auguſtinus, Oroſius, Innocentius, Euſebius *ad citat. cap.* Barboſa, Lorinus, *Præfat. in Acta cap.* 2. Baronius, & alii.

653. Fuerunt aliqui Hæretici, qui ſacra Acta Apoſtolo

Apoſtolorum extra Canonem librorum Canonic. poſuerunt, quos referunt, & impu-

Tertull. Euſeb. Philaſter. D. Auguſt. Nicephor.
gnant Tertullian. *lib. de Præſcription. Hæretic. cap.* 22. *&* 23. *lib.* 5. *contra Marc.c.*2. Euſebius *lib.*4. *Hiſtor.cap.*17. Philaſter, *cap.*;6. alias 63. D.Auguſt. *lib. de utilitate credendi. cap* 3 *&* 1. *de ſermone Domini in monte.* Nicephorus *lib.*4.*c.*4.

654. Sancta, & Catholica fides tenet hunc librum eſſe Canonicum, verum, ac Sanctum; ita definitum eſt in multis Conciliis Carthagin. Tertiò. Florentin. Trident. *ſeſſ.*4. *de libris Canonic.* & antiquiſſimi Patres proximè citati,

D.Chryſ. D. Hieron. D.Gregor.
inſuper multi alii Patres D.Chryſ. D.Hieron. D.Gregor. & omnes, qui ediderunt commentaria ſupra hunc librum, vel illum frequenter cum magna veneratione citant, & referunt & etiam Hæretici noſtri temporis librum hunc non audent impugnare, ſed ut Canonicum recipiunt.

Argumentum, utilitas, ac dignitas Libri.

655. De argumento hujus libri jam dixi *in hac quæſtione n.*648. agit de Actibus Apoſtolorum viginti octo capitibus, quomodo prædicarunt Evangelium juxta præceptum Chriſti Domini in Jeruſalem, Judæa & Samaria, ac proinde quomodo profecti ſunt in ultimas partes totius orbis ad prædicandum Evangelium; & liber totus præcipuè agit de actibus D.Petri, ac Pauli.

656. D.Chryſ.
Utilitas, ac dignitas libri tanta eſt ut dicat D.Chryſ. homil. 1. in acta. *Utilem, non minus, ac pretioſum quàm Evangelium cum egregiis documentis morum, & vitæ exemplis abundet? comprehendit Chriſti promiſſorum complementum, præſertim de Spiritu ſancto, & de mirificis operibus, tum numero, tum qualitate, ipſa enim ejus opera ſuperantibus, illuſtrius manifeſtet myſteria, quæ pertinent ad divinitatem Spiritus ſancti, atque ad Chriſti Reſurrectionem, & Aſcenſionem.* Magna eſt utilitas, ac excellentia hujus libri, qui maximè nos inſtruit in myſteriis fidei, quod Jeſus Chriſtus miſſus eſt à Patre in mundum in redemptionem peccatorum, quod non eſt aliud nomen *hominibus datum, in quo nos oporteat ſalvos fieri, niſi tantum in nomine Ieſu Chriſti,* maximéque nos inſtruit in myſteriis ejus, prædicatione, miraculis, morte, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione, ac Adventu Spiritus replentis ſua gratia Apoſtolos. Unde rectè ait

Oecumen.
Oecumenius, *Actus Apoſtolorum inſtructio quædam fidei Chriſtianæ.* Et Divus Gregorius Na-

D. Nazian.
zianzenus *epiſtola ad Nicobolum* ait: *Quod lectione hujus libri inſtruitur Chriſtianus in his, quæ credere, & agere debet.*

657. D. Chryſ.
Ex Reſurrectione Chriſti inſtruimur in reſurrectione noſtra, ut ait D. Chryſoſtom. citata homil. 1. *Quod maximè agit hic liber eſt reſurrectionis declaratio: quæ ſi credita fuerit, & cæteris aperta eſt via.* Ponitur nobit tanquam Idea vitæ Chriſtianæ perfectæ, ac Apoſtolicæ, ad imitandum, ut exemplar, ac ſpeculum totius bonitatis, diſciplina illa primorum Chriſtianorum vita, quis eorum documento non inflammabitur ad frequentiam Sacramentorum? maximè Euchariſtiæ, & ad Orationem, & contemplationem, ad amorem Dei, ac cœleſtium, ad charitatem proximorum, ad contemptum terrenorum, ad zelum fidei, ac ſalutis animarum, ad conculcandas, ac domandas humanas paſſiones, ac cupiditates, quiſque non ſtimulabitur his pro Chriſti amore ad ſuſtinendos labores, carceres, mortes, ac omnium

S. Hieron.
tormentorum genera. Præclarè ait D.Hieron. epiſt. 103. ſub finem: *Non nuda hæc hiſtoria, vel Eccleſiæ dumtaxat naſcentis in ea taxatur infantia, ſed medici Scriptoris verba languentis animæ ſunt medicina, cujus quotieſcunque liber legitur in Eccleſiis, toties ejus medicina non ceſſat.*

QUÆSTIO IX.

Quare ſacri Apoſtoli in ſuis ſcriptis tradendis non alio nomine utuntur, niſi epiſtolarum?

SUMMARIUM.

658 *Non in veteri Teſtamento, ſed in novo utitur epiſtolis.*

659 *In novo Teſtamento utitur epiſtolis, quia res erat cum amicis.*

660 *In epiſtolis utitur notis, quas ſoli amici intelligunt, & non extranei: res fidei ſolùm fideles, & non alieni intelligunt.*

661 *In veteri Teſtamento difuſi libri, in novo verbum abreviatum, ſed magna gratia, ac donis plenum.*

IN veteri Teſtamento Patres illi antiqui in ſuis ſcriptis utebantur nomine libri, vel viſionum, ſeu alio ſimili, liber Geneſis, Exodi, Pſalmorum, Baruch, vel viſionum, Iſaiæ, Amos, verba Prophetiæ, &c. Tamen ſacri Apoſtoli his nominibus omiſſis utuntur nomine Epiſtolarum. Et quanquam omnis Scriptura epiſtola ſit à Deo miſſa, ut jam dixi; & 658.

D.Hieron.
ait D. Auguſt. in Pſal. 9. *Hæ de illa civitate veniunt literæ, unde peregrinamur, ipſæ ſunt Scripturæ, quæ nos hortantur, ut bene vivamus.* Cur tamen ſacri Apoſtoli præ cæteris in ſuis ſcriptis hoc nomine litterarum, ſeu epiſtolarum utuntur, inquirimus.

659. Reſpondeo primò, epiſtolarum uſus eſt valde frequens conſuetudo inter amicos, & valdè

D.Ambroſ.
intimè familiares D.Ambroſ. lib.7. epiſtol.15. ſic ait: *Epiſtolarum uſus eſt, ut diſiuncti locorum intervallis affectu adhæreamus in quibus inter abſentes imago refulget præſentiæ, & collocutio ſcripta ſeparatos copulat, in quibus etiam cum amico miſcemus animum, & mentem noſtram infundimus.* In ultima cœna

Joan. 15.
ait Chriſtus Dominus ſuis Apoſtolis. Joan. 15. num. 15. *Jam non dicam vos ſervos: quia ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus: vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Cùm ergo per epiſtolas cum amicis loquamur, eóſque admonemus, & rogamus, aut conſolamur, aut certiores facimus rerum noſtrarum, etiam aperientes illis ſecreta cordis noſtri